

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ХОРЕОГРАФІЧНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»**

Виконавець: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
групи Ang1-M24z
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)»

Гуменюк Ірина Анатоліївна

Керівник: **Литвинюк О. М.**,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
англійської мови

Рецензент: **Шеремета Н.П.**,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
навчально-наукового інституту
української філології та
журналістики

Кам'янець-Подільський – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЛЕКСИКА ТАНЦЮ В ІСТОРІЇ Й ЛІНГВІСТИЧНІЙ ТЕОРІЇ	7
1.1. З історії танцю	7
1.2. З історії лексики танцю	10
1.3. Підходи до класифікації лексичного складу	16
1.4. Проблематика хореографії у художньому тексті	18
1.5. Танець у національній культурі	20
Висновки до розділу	24
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИКА Й ЕТИМОЛОГІЯ ЖАНРОВОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	25
2.1. Лінгвістична природа жанрової хореографічної лексики	25
2.2. Класичний танець і його вокабуляр	29
2.3. Лексика народного танцю	32
2.4. Лексика бальної хореографії	33
2.5. Вокабуляр сучасних танців	40
Висновки до розділу	44
РОЗДІЛ 3. СТИЛІСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ Д. РОУЗ “HIS BALLERINA”	45
3.1. Текстотвірні й лексичні особливості роману Д. Роуз “His Ballerina”..	45
3.2. Стилiстичне навантаження хореографічної лексики у романі	47
3.2.1. Тропи	47
3.2.2. Стилiстичний синтаксис	51
Висновки до розділу	59
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Хореографічне мистецтво виступає як засіб усвідомлення цінностей буття. Воно спонукає людину сприймати світ через призму ціннісних категорій. Особливість хореографії полягає в тому, що вона дозволяє одночасно осмислювати і переживати зміст.

Хореографія є насамперед синтетичним мистецтвом, оскільки художній образ посилює виразність танцювальної пластики та надає їй емоційного забарвлення. Водночас хореографія — це видовищне мистецтво, де важливу роль відіграє не лише часовий, а й просторовий аспект композиції, а також візуальне сприйняття танцюючих (що підкреслює значення костюмів, декоративного оформлення та інших елементів у створенні художнього образу хореографії). Л. Гусаченко у своїх працях зазначав, що хореографія — явище загальнолюдське, яке має багатовікову історію. Її корені пов'язані з природною потребою людини до ритмічного руху та прагненням виразити емоції через пластику, гармонійно поєднуючи рух і музику [7, с. 274].

Проблема синтезу в мистецтві, яка висвітлюється у численних мистецтвознавчих працях минулого та сучасності, вважається глобальною, оскільки охоплює всі сфери соціального життя та способи сприйняття мистецтва. Сучасна хореографія являє собою напрям танцювального мистецтва, який ґрунтується на інноваційних ідеях, оригінальному сюжеті, нестандартній драматургічній побудові композиції та унікальних засобах художньої виразності.

Хореографічна термінологія є водночас стабільною та динамічною складовою частиною лексичного фонду мови. У процесі її формування та розвитку чітко проявляються семантичні й словотвірні ресурси мови, а також її тісний зв'язок із суспільним життям і поступом мистецтва. Репрезентуючи образність, емоційність, афористичність, експресію, лексика танцю виконує низку важливих функцій.

Проблема особливостей термінологічної лексики активно дискутується у наукових колах багатьох мовознавців. Цей предмет розгляду не втратить своєї **актуальності**, доки існує та розвивається сфера інституційного (фахового,

галузевого тощо) спілкування, у якому комуніканти послуговуються лексичними одиницями на позначення спеціальних понять.

Актуальність порушеної теми визначається потребою проведення інвентаризації та систематизації термінологічних одиниць мистецького дискурсу, зокрема, його хореографічного сегменту у сучасній англійській мові з подальшою можливістю використання результатів дослідження в інституційній сфері та поза нею. На сьогодні немає окремої англійської лексикографічної праці (тлумачного словника, розширеного глосарію, термінологічного довідника, енциклопедичного видання тощо), присвяченого сучасній термінології танцю різних жанрів і стилів. Тому наукові дослідження у цьому напрямку наукових пошуків є доречними і затребуваними.

Потреба у лінгвістичному дослідженні лексики танцю прослідковується й у власне хореографічній площині, оскільки саме професійній лексиці та майстерності її використання відводиться значне місце у підготовці як танцівників, так і у фаховій роботі педагога: «лексика педагога-хореографа може розглядатися як мовна система передачі навчальної інформації. Вона складається з слів і виразів (елементів системи), які мають певне функціональне значення» [40, с. 49]. Вокабуляр педагога-хореографа виглядає як система, що дозволяє послуговуватися 1) термінами і поняттями, 2) зауваженнями і рекомендаціями, 3) словами і виразами образно-метафоричного характеру. Саме на такому складі хореографічної лексики сфокусований інтерес цієї магістерської роботи.

Мета магістерської роботи – встановлення семантичних, стилістичних, етимологічних особливостей лексики, яка обслуговує інституційну та неформальну сферу спілкування на хореографічну тематику у сучасній англійській мові загалом та в тексті роману Д. Роуз “His Ballerina” зокрема.

Досягнення заявленої мети передбачає виконання низки **завдань**:

– узагальнити теоретичні положення про хореографічне мистецтво, його інституційний вокабуляр та мовне втілення;

– описати лексико-семантичні й етимологічні особливості хореографічної термінології;

– скласифікувати лексику хореографічного мистецтва за танцювальними жанрами;

– охарактеризувати стилістичні особливості роману Д. Роуз “His Ballerina”.

Об’єкт дослідження – лексика з хореографічною семантикою у сучасній англійській мові.

Предмет вивчення – семантичні, стилістичні, етимологічні особливості хореографічного вокабуляру у системі та узусі сучасної англійської мови.

Матеріал дослідження: лексикографічні джерела сучасної англійської мови і текст роману Д. Роуз “His Ballerina”.

Виконання переліку завдань здійснено із застосуванням системи **методів**, зокрема: узагальнення теоретичних положень з тематики дослідження (для забезпечення наукового базису дослідження); лексикографічний, етимологічний аналіз лексичних одиниць (для встановлення їх походження та семантичної структури); стилістичний аналіз тексту художнього твору (для виявлення образного тла з хореографічним забарвленням, що супроводжує зміст художнього тексту).

Способом виокремлення хореографічних термінів слугувала також методика ідентифікації лексичної одиниці в контекстному оточенні, позаяк контекст слугує середовищем актуалізації значення лексико-семантичного варіанта для зарахуванні лексеми до одиниць із хореографічною семантикою.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає в поглибленні розуміння інституційного вокабуляру та його кореляції з фаховою терміносистемою, а також у комплексному підході до розгляду тематичної групи лексики як складника хореографічного дискурсу.

Робота має можливості **практичного застосування** її результатів, що полягає у залученні до курсів з лексикології та стилістики сучасної англійської мови, лінгвістики тексту й дискурс-аналізу, у написанні наукових праць та для обговорення на наукових форумах.

Апробація результатів дослідження відбулася на щорічній звітній конференції студентів та магістрантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за результатами наукової роботи у 2024-2025 н. р.,

тези доповіді опубліковано у збірнику її матеріалів (Гуменюк І.А. Хореографічна метафора у тексті роману Д. Роуз “His Ballerina”. Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. Вип. 18. С. 7–10).

Структура магістерської роботи. Рукопис складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Формування художнього образу в хореографічному мистецтві є складним і водночас ключовим явищем, яке неодноразово ставало об'єктом дослідження як українських, так і зарубіжних учених. Здатність танцю передавати почуття, емоції та специфічні смисли через пластику людського тіла традиційно розглядається як одна з його найважливіших переваг. Танцювальна лексика має багатовимірний, асоціативний характер у відображенні реальності й водночас вирізняється високим рівнем узагальнення та умовності, у яких провідну роль відіграє емоційно-образна виразність. Оскільки танець як художня форма базується на створенні образів через пластичні можливості виконавця — міміку, жести, рухи та безперервну ритмічно організовану зміну пози тіла, — він реалізується завдяки складній системі знаків і символів, притаманній цьому виду мистецтва.

Мистецтво танцю чинить вплив на соціальні взаємозв'язки, економічну структуру, а також на політичні, етнічні та національні відносини. Художній текст, попри змістове наповнення й ідеологічні постулати, є витвором людської думки з образним компонентом. Образність аналізованого роману втілюється двома шляхами: по-перше, відтворенням мистецтва хореографії у слові; по-друге, стилістичне забарвлення представлених явищ та подій. Саме стилістика слова найкраще доповнює стилістику руху, створюючи художнє оформлення життя в тексті.

Досліджена в тексті лексика хореографічного мистецтва підтверджує чинні теоретичні постулати. У магістерській праці розглянуто вокабуляр танцю з позицій сформованої системи мовного лексикону, як лексико-семантичне поле, яке є динамічним складником лексичного фонду сучасної англійської мови. Численні наукові праці з лексики танцювального мистецтва позиціонують цей пласт як інституційний вокабуляр з притаманними йому системними особливостями. Хореографічна лексика є етимологічно гетерогенною (власне англійські слова, асимільовані/неасимільовані запозичення, неологізми, терміни, професійний жаргон). Частка питомої і запозиченої лексики залежить від жанру кожного танцю.

Значний вплив на формування хореографічних лексичних одиниць чинить національна специфіка та соціокультурне середовище, у якому розвивається хореографічне мистецтво.

Відповідно до результатів дослідження, найбільше слів іншомовного походження (переважно французьких та італійських) міститься в терміносистемі бального танцю; народна хореографія відображає національні символи та слова – номінації реалій; лексикон бального танцю – усталений, з переважанням термінів, затверджених для європейської та латиноамериканської програми змагань за спортивного бального танцю; переважання англомовних за походженням термінів спостерігаємо в лексико-семантичному полі, що обслуговує сучасні танці.

Хореографічна лексика, наділена семантикою для відображення релевантних танцювальних понять, здатна слугувати матеріалом для формування образної системи тексту художнього твору. Досліджений на матеріалі роману Дарсі Роуз «Його балерина» (“His Ballerina” by Darsy Rose) стилістичний малюнок тексту засвідчив залучення хореографічної лексики для створення тропів і стилістичних фігур.

Проведене дослідження лексико-семантичних, етимологічних та стилістичних особливостей хореографічної лексики сучасної англійської мови слугує внеском до розвитку теорії інституційного вокабуляру та не вичерпується цією кваліфікаційною працею. Подальші розвідки у цьому лінгвістичному напрямі вбачаємо у диверсифікації методологічних підходів до аналізу матеріалу, а саме: тлумаченні одиниць хореографічної лексики як когнітивних інструментів пізнання й концептуалізації світу; вивченні прагматичного значення ритуальних танців; розгляді латиноамериканських танцювальних карнавалів як культурних актів «м’якої політики» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю. 3 вид. Київ : Мистецтво, 1996. 493 с.
2. Верховенко О. Джаз-танець: генеза й трактування дефініції. *Тенденції розвитку сучасної хореографії* : матеріали II Міжнародної науково-практичного семінару. Луганськ, 2010. С. 13–18.
3. Голоюх Л. В. Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української історичної прози) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1996. 19 с.
4. Гордєєв В. Формування структурно-образних та символічних особливостей хореографічної лексики українського народного танцю. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2018. Вип. 28. С. 213–222.
5. Грушевський М. С. Історія української літератури в 6 т. Т.1. Київ : Либідь, 1993. Т. 1. 391 с.
6. Гуменюк А. І. Назрілі питання хореографії Народна творчість та етнографія. 1964. № 6. С. 34–35.
7. Гусаченко Л. Роль хореографічного мистецтва у формуванні гармонійної особистості в умовах сучасної системи виховання. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2017. Вип. 5(1). С. 274–284.
8. Данчевська Ю. Деякі аспекти лексичних одиниць терміносистеми класичного танцю. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2011. № 709. С. 69–73.
9. Єременко О. В. Хореографічний етюд: особливості та значення у підготовці майбутніх фахівців-хореографів. *Художні практики та мистецька освіта у кроскультурному просторі сучасності* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава, 2019. С. 108–110.
10. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). Київ: «Довіра», 1999. 431 с.

11. Захарчук Н.В. Методика вивчення класичного танцю : метод. рек. для студ. спеціальності «Хореографія». 2-ге вид. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 41 с.
12. Іленков А. Термінологія та її роль у представленні знань. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2009. № 648. С. 24–29.
13. Кажан В. І., Калініна Р. П. Власні імена та їх похідні в термінології хореографічного мистецтва. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 8. С. 57–67.
14. Кажан В. І., Калініна Р. П. Основні способи номінації хореографічних понять. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету*. Вип. 7. 2012. С. 40–48.
15. Кірсанов В.В. Танець як засіб рекреації. *Вісник КНУКіМ. «Мистецтвознавство»*. 2002. №5. С.45–56.
16. Клименко І.В. Явище еліпса як спосіб економії мовних засобів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2009. Вип. 20. С. 263–266.
17. Кононенко В. Лінгвокогнітивна інтерпретація гіперболічних і квазігіперболічних утворень. *Українська мова*. 2017. № 2. С. 14–26.
18. Костецький С. В. Сучасні підходи до визначення поняття «сценічний бальний танець». *Мистецтвознавчі записки*. 2017. № 31. С. 325–331. DOI: <https://doi.org/10.32461/150158>.
19. Кочан І. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. Львів, 2004. 519 с.
20. Кочерган М. Вступ до мовознавства. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с.
21. Крехно Т. Історія ЛСГ «плати – податки – повинності» в українській мові XV–XVIII ст. (на матеріалах українських пам'яток) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.
22. Куньч З. Українська риторична термінологія: історія і сучасність : монографія. Львів, 2006. 216 с.

23. Литвин О. Г. Становлення української машинобудівної термінології : дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2000. 404 с.
24. Маліновський Е.Ф. Типи простого контактного повтору в сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І.Франка*. 2004. № 17. С. 178–180.
25. Межжеріна Г. Структурна організація семантичних одиниць (поле – лексико-семантична група – слово). *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2002. Вип. 5. С. 114–126.
26. Микульчик Р. Тематична класифікація фізичних термінів-епонімів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми української термінології. 2016. № 842. С. 92–95.
27. Омеляненко З.В. Види, жанри, лексичні засоби сучасного танцю: теоретичний аспект. *Слобожанські мистецькі студії*. 2023. Вип. 2. С. 10–14.
28. Павлюк Т. С. Роль бальної хореографії та її культурної місії в суспільстві. Структурно-функціональний аспект. *Культура України*. 2012. Вип. 36. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura36/26.pdf (дата звернення: 16 квітня 2025).
29. Пастухов О. А. Сучасний танець як синтез засобів мистецької виразності. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр.* 2021. Вип. 40. С. 106–110.
30. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2000. 248 с.
31. Пустовіт Л. О. Питання мовної норми в сучасній художній прозі. В кн.: *Жанри і стилі в історії української літературної мови: монографія* / В.В. Німчук, В.М. Русанівський, І.П. Чепіга та ін. Київ: «Наукова думка», 1989. С. 253–264.
32. Рибалка Я.І. Художнє порівняння як джерело експресії в сучасній дитячій літературі. *Український смисл*. 2016. № 2016. С. 179–197.
33. Савчин Л. Хореографічне мистецтво у культурно-освітньому просторі України. *Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство*. 2014. Вип. 14. С. 296–303.

34. Святовець В.Ф. Словник тропів і стилістичних фігур. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 176 с.
35. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
36. Сизоненко В.А. Теорія і методика сучасного бального танцю: навч.-метод. посіб. Умань: АЛМІ, 2017. 200 с.
37. Словник української мови в 20 т. [Електронний ресурс]. URL: <https://slovnkyk.me/dict/newsum/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B0> (дата звернення: 16 квітня 2025).
38. Словопедія. Літературне слововживання. URL: <http://slovopedia.org.ua/32/53392/30033.html> (дата звернення: 16 квітня 2025).
39. Спінул І.В. Розвиток хореографічного мистецтва в умовах європейської інтеграції України. В кн.: Сучасна освіта в Україні: інтеграція в Європейський освітній простір: монографія / за заг. ред. Я. В. Галети. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 462–483.
40. Теорія і методика класичного танцю: методичні рекомендації до курсу «Практикум класичного танцю» для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти, спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації «Хореографія» /Укл. В.Г.Котов, Л.Є.Одерій. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 58 с.
41. Томіленко Л. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.
42. Федькова І. Терміни у складі української хореографічної лексики. *Studia methodologica*. Тернопіль: ТНПУ, 2013. Вип. 35. С. 201–204.
43. Харчук Л. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (2). С. 72–77.
44. Хольченкова Н. Сучасний танець як засіб здоров'язбереження: основні характеристики та особливості розвитку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 152(2). С. 176–180.

45. Чепалов О. Хореологія як наукова дисципліна (Пролегомени). *Культура і сучасність: Альм.* Київ, 2004. С. 80–87.

46. Шабаліна О. Танцювальна терапія як ланка між культурою та психологією людини. Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх вчителів хореографії на основі інтегративного підходу: колективна монографія / [за заг. ред. О. В. Мартиненко]. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2015. 256 с.

47. Шматко І. Особливості системної організації українських бджільницьких термінів за тематичними і лексико-семантичними групами. *Термінологічний вісник.* 2015. Вип. 3 (2). С. 198–210.

48. Ярова Л. Виразні засоби та стилістичні прийоми синтаксису в текстах міжнародних документів. *Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту.* Серія: філологічні науки. Вип. 138. С. 159–163.

49. Brown S., Dissanayake E. The Synthesis of the Arts: From Ceremonial Ritual to “Total Work of Art”. *Evolutionary Sociology and Biosociology.* 2018. Volume 3. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2018.00009/full> (дата звернення: 16 квітня 2025).

50. Caink A. The Art of Repetition in Muriel Spark’s Telling. *Pragmatic Literary Stylistics. Palgrave Studies in Pragmatics, Language and Cognition* / eds. Chapman, S., Clark, B. London : Palgrave Macmillan, 2014. 229 p.

51. Cambridge Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/beat?q=beats> (дата звернення: 16 квітня 2025).

52. *International Encyclopedia of Dance* / ed. by S. J. Cohen. Oxford: Oxford University Press, 2016. 758 p.

53. Mackrell J. R. Dance. *Encyclopædia Britannica.* URL: <https://www.britannica.com/art/dance> (дата звернення: 16 квітня 2025).

54. Minden E. *The Ballet Companion.* New York : Fireside, 2005. Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books?id=S-RuSzcrBnAC&printsec=frontcover&sou>. (дата звернення: 16 квітня 2025).

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Rose D. His Ballerina. URL: https://freenovelread.com/darcy-rose-and-jl-beck/584292-his_ballerina (дата звернення: 16 квітня 2025).